

ԱՐԱՐԱՏԻ ՑԵՄԵՆՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ 25 ՏԱՐԻՆ

Գ. ԶՀԱՆԳԻՐՅԱՆ

Արարատի, ցեմենտա-շիֆերային կոմբինատի գիրեկտոր

28 տարի առաջ, 1930 թվականին, Կոմունիստական պարտիայի կոչով, Դավալուի անջրդի առաջատար ժամանեցին կոմերիտականների և երիտասարդ բանվորների առաջին խմբերը: Նրանց թվումն էին՝ Վարոս Խաչատրյանը — այժմ թրթման ցեխի պետ, Վանիկ Գինոսյանը — այժմ հումքային ցեխի պետ, Սարուխան Հարությունյանը — այժմ ցեմենտի աղացման ցեխի պետի տեղակալ, Արտաշես Աղաջյանը, Սուրեն Գասպարյանը և Հրաչ Նալբանդյանը, որոնք զոհվեցին Հայրենական Մեծ պատերազմի ճակատներում, Մնացական Դիլանյանը, Հապետ Դավալյանը — այժմ թողակառուներ, Գյուլամիր Սարգսյանը — այժմ հումքային աղացների մեքենավար, Արամ Բալայանը — այժմ կոմբինատի գլխավոր հաշվապահ, Քերամ Համոյանը — այժմ պահակախմբի պետ, Կարապետ Շիրինյանը — այժմ վերանորոգման մեխանիկական ցեխի պետ և ուրիշներ:

Նրանց ձեռքբերով է դրվել ցեմենտի գործարանի հիմքը և սկսվել շինարարությունը: Գործարանը շարք է մտել երեք տարի հետո, 1933 թ.:

Իր գոյության 25 տարվա ընթացքում ցեմենտի գործարանը դարձել է ժամանակակից մեքենայացված ձեռնարկություն, որն ունի հզոր հումքային և ցեմենտային աղացներ, պտուտող վառարաններ, կոմպրեսորներ, պնևմատիկ տնտեսություն, հզոր գրեյֆերային ամբարձիչներ, կլինկերի, հավելույթների և ածխի միացյալ պահեստ,

ջարդիլ տեղակայում, չորացման թմբուկներ, էլեկտրաֆիլտրներ և ավտոմատիկ տեղակայումներ:

Գործարանի շինարարության և շահագործման ընթացքում շատ աշխատանք են թափել նրա նախկին ղերեկտորները ու գլխավոր ինժեներները՝ ընկ. ընկ. Յա. Ակոպովը, Հ. Շամշյանը, Ա. Զախկալյանը, Մ. Գևորգյանը, Տ. Շահբաղյանը, Ա. Օսկինը, Մ. Յուրովը, Ա. Կոռնիլովիչը, իսկ 1954 թվականից՝ Կ. Շարովը և շատ ուրիշ ղեկավար ու ինժեներա-տեխնիկական աշխատողներ:

Գործարանի շահագործման առաջին տարվա ընթացքում թողարկվել է ընդամենը 59 հազ. տ ցեմենտ: Ցեմենտի թողարկումը, 1945 թ. համեմատությամբ, 1956 թ. հասել է մինչև 305,6 %, 1957 թ.՝ մինչև 309,3 % և 1958 թ.՝ 507 %:

Այդ գործում մեծ ծառայություններ են մատուցել արտադրության առաջավորներ՝ Գյուլամիր Սարգսյանը, Վասիլի Միշենկոն, Մինաս Խաչերետովը, Արտավազդ Հայրապետյանը, Օհանես Հովսեփյանը, Վարոս Խաչատրյանը, Ալեքսանդր Եղիազարովը, Խաչիկ Սավոյանը, Մարտին Գևորգյանը, Թորոս Կոլումբյանը, Հարություն Հարությունյանը, Հմայակ Աշուղյանը, Ռուբեն Մանուկյանը, Մկրտում Զավելյանը, Մկրտիչ Մարտիրոսյանը, Վարոս Ստեփանյանը, Կարապետ Շիրինյանը, Օհանես Աթոյանը, Ալեքսանդր Լուգանսկին, Աննա Զվյագինցևան, Արփիկ Սողոմոնյանը և ուրիշներ:

Շինարարական նյութերի արդյունաբերության Արարատի ձեռնարկությունները, մասնավորապես ցեմենտի և շիֆերի գործարանները, երկար ժամանակ իրենց արտադրական պլանները չէին կատարում, որը բացասաբար էր անդրադառնում ռեսպուբլիկայի շինարարների աշխատանքի վրա: 1957 թ. հուլիսին ցեմենտի, շիֆերի, կրի գործարանների, ինչպես նաև այդ գործարանների քարհանքերի ու նրանի Ս. Մ. Կիրովի անվան գործարանի բազայի վրա կազմակերպվել է Արարատի ցեմենտ-շիֆերային գործարանը:

1957 թ. երկրորդ կեսին կոմբինատի կոնկրետովը ամսեամիս աճեցրել է արտադրության տեմպերը և ցեմենտի ամսական թողարկումն ավելացրել է 23 հազ. տ, կրինը՝ 2200 տ-ից մինչև 2500 տ, կրաքարինը (Հայաստանի քիմիական արդյունաբերության, չաքարի գործարանի և եղբայրական Ադրբեջանական ռեսպուբլիկայի Թաուզի ցեմենտի գործարանի համար)՝ 10 հազ. տ: Բայց 1957 թ. պլանը համախառն և բնական արտադրանքի ինքնարժեքի իջեցման և մյուս տեխնիկա-տնտեսական ցուցանիշների գծով չի կատարվել: Հաճախ թողարկվել է ցածր որակի արտադրանք, ձեռնարկությունը դարձել էր վնասություն և գտնվում էր ետ մնացողների թվում:

Արդյունաբերության կառավարումը վերակառուցելու միջոցառումները, սրոնք իրագործվեցին Կոմկոնիստական պարտիայի և Սովետական կառավարության կողմից, պարտիական օրգանների և Հայկ. ՍՍՌ Ժողտնտիսբոհի ամենօրյա օգնությունը բարերար ազդեցություն ունեցան կոմբինատի աշխատանքների վրա:

1957 թ. երկրորդ կեսի ընթացքում կոմբինատի բանվորներն ու ինժեներ-տեխնիկական աշխատողները վերանորոգեցին կոմբինատի ցեխերի հիմնական տեխնոլոգիական և օժանդակ սարքավորումը, այն հասցնելով աշխատունակ վիճակի: Մոնտաժեցին նոր վազաններ, երկրորդ կամրջային ամբարձիչ (գուբլոր) շիֆերային ցեխում, որն ավելացրեց կաղապարման թիթեղների շրջանառությունը, պատրաստեցին 1000 նոր մետաղե թիթեղներ սահուկների համար: Բարձրացրին շարժիչ ֆաբրիկայի օգտագործման գործակիցը, որը հնարավորություն տվեց լիովին փոխարինել քարի ձեռքով ջարդումը և ձեռքով բեռ-

նումը՝ կրաքարի ցեխի և Թաուզի ցեմենտի գործարանի համար: Զրային խտացման փոխարեն ներդրին խցուկային խտացում, որը հնարավորություն տվեց իջեցնել շլամի խոնավությունը, հետևաբար և կլինկերի թրծման վրա ղեացող վառելանյութի ծախսը: Կաղմակերպեցին հոսացող ջրերի օգտագործումը, կարգավորեցին ցեմենտի աղացման ցեխի էլեկտրաֆիլտրների շահագործումը, որն իջեցրեց ցեմենտի կորուստները, բարելավեց բանվորների աշխատանքի պայմանները, 5 %-ով բարձրացրեց ցեմենտի աղացների արտադրողականությունը:

Շիֆերային ցեխում բարելավվել է մաքուր ջրի մատուցումը թերթակաղապարման մեքենաներին, տեղադրվել և շահագործման է հանձնվել անպետքացած մետաղյա կաղապարները շտկելու հաստոցը, որի շնորհիվ վերացել է շիֆերի մեծ խտանը:

Այնուհետև, կարգավորվել է կոմբինատի էլեկտրատնտեսության աշխատանքը, իրագործվել է նորից բոլոր ցեխերի ու աղբեղատների հողակցումը, որն ապահովում է անվտանգության տեխնիկայի գծով ներկայացվող պահանջները: Կատարվել է էլեկտրաշարժիչների կարողությունների բնորոշումը ցեխերի տեխնոլոգիական սարքավորմանը համապատասխան, կրճատվել են էլեկտրաշարժիչների պարսպ ընթացքները և ձեռք բերվել կարողության բարձր գործակից ($\cos \varphi$) և էլեկտրաէներգիայի տնտեսում: Հղոր էլեկտրաշարժիչներ են տեղադրվել հունեղեբեքների (աղացման մեքենաների) վրա և շիֆերային ցեխում, որն ավելացրել է նրանց պտույտների թիվը, փոխարինվել է թերթակաղապարման մեքենաների գործարկիչ-կարգավորող ապարատներով:

Կոմբինատի բոլոր ցեխերը փոխադրվել են տնտեսաշվարկի, որն անհրաժեշտ պայմաններ է ստեղծել վառելանյութի, էլեկտրաէներգիայի, հումքի և օժանդակ նյութերի տնտեսման, թողարկվող արտադրանքի ինքնարժեքի իջեցման և ցեխերի աշխատանքի շահութաբերության համար մղվող պայքարի գործում: Ողջ կոմբինատի գծով ծավալվել է սոցիալիստական մրցությունը:

Չնայած կարողությունների ռեզերվների թերի օգտագործմանը, 1958 թ. հունվարի 1-ից կոմբինատի կոնկրետովը իր պլանները սիստեմատիկորեն կատարելով, Հայաստանում Սովետական իշ-

խանութքյան հաստատման օրը և ցեմենտի գործարանի 25-ամյակը դիմավորեցին 11 ամսվա պլանի կատարմամբ: Դրա հետ միասին բարելավվել է արտադրանքի որակը, բարձրացել աշխատանքի արտադրողականությունը, որի շնորհիվ ձեռնարկությունը դարձել է շահութաբեր: Դեռևս ընթացիկ տարվա հուլիսին կոմբինատի կոլեկտիվը կատարել է իր պարտավորությունները գերազանցաբար արտադրանք թողարկելու գծով, իսկ 2-րդ և 3-րդ եռամսյակների աշխատանքների արդյունքների համար արժանացել է ժողովրդականության և ՀԱՄԽ-ի երկրորդ մրցանակին:

Ներկայումս, գնալով դեպի ՍՄԿՊ XX1 համագումարը, կոմբինատի կոլեկտիվը լայնորեն ծավալել է սոցիալիստական մրցութունը տարիկան պլանը ժամկետից շուտ կատարելու և տարիկան պլանից դուրս թողարկելու համար՝

ցեմենտ . . .	16 հազ. տ
շիֆեր . . .	1600 հազ. պայմ. սալ
կիր . . .	2600 տ
կրաքար . . .	25 հազ. տ (ռեսպուբ-

լիկայի ջեմիական դործարանների և մյուս սպառողների համար):

Ն. Ս. Խրուշչովի ղեկուցման թեզիսներում նշված ՍՍՌՄ շինարարության յոթնամյա պլանի հաջող իրագործումը պահանջում է շինարարական նյութերի արդյունաբերության հետագա զարգացումը գործող գործարանների ընդլայնման. ու վերակառուցման և արտադրության ինտենսիֆիկացման հաշվին, ինչպես նաև նոր գործարանների ու ցեխերի շինարարության գործարկման հաշվին: Այդ պատճառով մեզ մոտ, 1958 թ. արտադրության համեմատությունյամբ, նախագծվում է ցեմենտի արտադրությունն ավելացնել զրեթե 2,4 անգամ, հավաքովի երկաթբետոնե կոնստրուկցիաներինը և դետալներինը՝ 2,5 անգամ, շիֆերինը՝ 2,5 անգամ և այլն:

Արարատի ցեմենտա-շիֆերային կոմբինատի կոլեկտիվը, ոգեշնչվելով յոթնամյա պլանի հռչակապ խնդիրներով, որոնք նախատեսված են Ն. Ս. Խրուշչովի ղեկուցման թեզիսներում, համակվել է մեծ աշխատանքային վերելքով, որպեսզի նվաճի լավագույն ձեռնարկության պատվավոր կոչումը:

Յոթ տարվա ընթացքում վերևում նշված կապիտալ աշխատանքների վիթխարի ծավալների կատարումը ռեսպուբլիկայում պահանջում է զգալիորեն զարգացնել շինարարական նյութերի, նոր ինդուստրիալ կոնստրուկցիաների և դետալների արտադրությունը մեր ռեսպուբլիկայի համար:

Այդ գործում Արարատի ցեմենտա-շիֆերային կոմբինատը պետք է զրավի առաջատար տեղը: Այդ պատճառով յոթնամյակի համար կապիտալ ներդրումը նախատեսվում է 80 մլն. ռուբլի գումարով, այդ թվում մոտ 30 մլն. ռուբլի 1959 թ. համար և զգալիորեն ավելացնել կոմբինատի արտադրանքը ու 1965 թ. թողարկել՝

ցեմենտ — 1958 թ. համեմատությամբ կազմում է 156 %

շիֆեր — մոտ 90 մլն. պայմ. սալ

կիր — մոտ 56 հազ. տ.

կրաքար (քիմգործարանների և մյուս սպառողների համար) — 500 հազ. տ.

ասբոցեմենտի խողովակներ (արտադրանքի նոր տեսակ) — մոտ 650 պայմ. կմ

Այդ խնդիրների կատարման համար կոմբինատում 1958 թ. դեկտեմբերին և 1959 թ. ընթացքում պետք է ավարտվեն մի շարք օբյեկտների շինարարության աշխատանքները: Ցեմենտի գործարանում՝ շարդիչ ֆաբրիկայի, 3-րդ վառարանի էլեկտրաֆիտրների և չորացման բաժանմունքի, 2 ուղղաձիգ և մեկ հորիզոնական շլամա-վազանի, 4 ցեմենտային սիլոսի և նրա փաթեթացարանի գծով: Պետք է վերակառուցվեն՝ ճանապարհային տնտեսությունը, վերանորոգման բոլոր, պահեստները, կենցաղային կորպուսը: Սկսվել է 4-րդ վառարանի, 5-րդ ցեմենտի և 5-րդ հումքային աղացների կառուցումը, ավարտվել է 2-րդ ջրմուղի կառուցադրումը Արազդայանի ջրանցքից մինչև կոմբինատը: Շիֆերային գործարանում պետք է կառուցվի խողովակային ցեխը և վերակառուցվի շիֆերային արտադրության զանգվածամթերման բաժանմունքը, ավարտվի կրի գործարանի շինարարությունը և այլն:

Կոմբինատի բանավանդում մոտ ապագայում շահագործման կհանձնվեն 3 բնակելի շենք 1080 մ² բնակելի տարածությամբ, դպրոցն ու ծննդատունը: Բացի դրանից, նախատեսվում է կուլտու-

րայի պալատի, ջրմուղի, կոյուղու ու նրա մաքրիչ կառուցվածքների շինարարությունը:

Մեր կողմից հավաստիացնում է ՀԿՊ Կենտկոմին, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին և Ժողովրդատրհին, որ նա չի խնայի ուժերն

ու էներգիան իր առջև դրված խնդիրները կատարելու համար, որոնք անշափ կարևոր են յոթնամյա պլանով ռեսպուբլիկայում նախագծված վիթխարի կապիտալ աշխատանքներն իրացնելու գործում:

Արտադրության էկոնոմիկա և կազմակերպում

ՆՈՐ ՏԵԽՆԻԿԱՆ ԵՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐՑԱԴՐՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Գ. ԽՈՐԱՍԱՆՅԱՆ
ԻՆՇԵՆԵՐ

Ինչպես ցույց է տվել մեր երկրի բազմամյա փորձը, աշխատանքի արտադրողականության բարձրացման և նրա արժեքի իջեցման հիմնական գործոնները հանդիսանում են, առաջին հերթին, աշխատատար պրոցեսների կոմպլեքսային մեքենայացման լայն կիրառումը և հավաքովի երկաթբետոնե կոնստրուկցիաների արմատավորումը:

1-ին աղյուսակում բերվում է ամենից ավելի աշխատատար պրոցեսների կոմպլեքսային մեքենայացման մակարդակը, որն արտահայտված է Հայկ. ՍՍՌ Շինարարության մինիստրության գծով վեցերորդ հնգամյակի տարիներին տարվող աշխատանքների ընդհանուր ծավալի տոկոսներով:

Շինարարության կոմպլեքսային մեքենայացման էֆեկտիվությունը ամենից առաջ արտահայտվում է շենքերի և կառուցումների իրականացման համար անհրաժեշտ աշխատանքային ծախսումները տնտեսելու մեջ:

Իհարկե, միշտ չէ, որ հնարավոր է լինում աշխատանքային ծախսումների տնտեսումը հայտաբերել մեքենայացված եղանակով ու ձեռքով կատարված աշխատանքների միևնույն կոմպլեքսը համեմատելու միջոցով:

Ներկայումս կառույցներում և կառուցվածքներում գերակշռում են աշխատանքների այնպիսի

տեսակներ, որոնք ըստ իրենց բնույթի և ծավալի հնարավոր չէ ձեռքով կատարել: Այսպես, ներ-

Աղյուսակ 1

Աշխատանքների անվանումը	Փաստորեն		Գ լ ա ն		
	1956թ.	1957թ.	1958թ.	1959թ.	1960թ.
Հողային աշխատանքներ	62	65	66	75	72
Քար, ավազ, կոպիճ, խիճ և խարամ բեռնելու ու բեռնաթափելու աշխատանքներ	48	50	64	65	66
Շինարարական կոնստրուկցիաների մոնտաժում	72	75	81	82	84
Բետոնի պատրաստում	52	55	67	70	74
Շաղախի պատրաստում	50	53	68	70	73
Բետոնի փոխադրումն ու զարսումը՝ բետոնային խառնուրդի խտացումով	47	48	49	50	53
Սվաղային աշխատանքներ	—	—	3	10	15
Ներկարարական աշխատանքներ	8	15	25	35	40
Քարի արդյունահանումն ու վերամշակումը քարհանքերում	—	10	20	40	50
Ավազի և կոպիճի արդյունահանումը ավազահանքերում	65	70	79	82	83